

Lehti L., P. Peltonen, S. Routarinne, V. Vaakanainen & V. Virsu (toim.) 2018. *Uusia lukutaitoja rakentamassa – Building new literacies. AFinLAN vuosikirja 2018. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisu* n:o 76. Jyväskylä. s. 115–133.

Johanna Tanner & Jannika Lassus

Hanken Svenska handelshögskolan

Kotimaiset kielet työelämässä: suomenruotsalaisten raportoimat kokemukset työelämän viestintätilanteista ja saamastaan kielenopetuksesta

This article deals with the workplace communication of Swedish-speaking Finns, the largest linguistic minority of Finland. The article is based on a survey and focuses on the communication in the private sector. The three main questions here are: How often and in what kind of communication situations are the national languages and English used at work? How do the Swedish-speaking Finns themselves evaluate their Finnish skills in their working life? And, how do they view the language skills attained in their past education – are they transferable to the working life? The study shows that Swedish-speaking Finns working in the private sector need high skills of both national languages and English on a daily or weekly basis in different communication situations. It is also shown that there is a certain amount of criticism towards earlier language education concerning the education of the national languages.

Keywords: bilingualism, workplace communication, language proficiency

Asiasanat: työelämä, kaksikielisyys, viestintä, kielitaito

1 Kiitämme kahta anonymia arvioijaa arvokkaista kommenteista sekä Martti Mäkistä abstraktin kielentarkastuksesta. Artikkeleihin mahdollisesti jääneistä puutteista vastaamme luonnollisesti itse.

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

1 Johdanto

Työelämän murroksesta ja nopeasta kehitystahdista on viime vuosikymmeninä tul-
lut todellisuutta niin kansainvälisesti kuin Suomessakin. Suomessa työelämän suuri-
na muutostekijöinä on 2000- ja 2010-luvuilla pidetty erityisesti kansainvälistymistä,
tietotyön ja vaativamman osaamistason tehtävien osuuden kasvua sekä digitalisaa-
tiota (EK 2014; Pyykkö 2017; Ali-Yrkkö 2006; Sajavaara & Salo 2007). Yritysten toimin-
ta ympäristöt ja liiketoiminta ovat kansainvälistyneet nopeasti, ja elinkeinoelämän
edustajat uskovat kehityssuunnan yhä jatkuvan (EK 2014; Pyykkö 2017: 112). Vaikka
tämä väistämättä merkitsee muiden kielten ja erityisesti englannin aseman korostu-
mista, ei kotimaisten kieltenkään merkitys ole vähentynyt: esimerkiksi Elinkeinoelä-
män keskusliiton jäsenyrityksissä käytetyimmät kielet vuonna 2013 olivat suomi
(97 %), englanti (76 %) ja ruotsi (47 %) (EK 2014).

Työstä on myös tullut yhä enemmän asiantuntijatyötä, jota tehdään lukemal-
la ja kirjoittamalla. Asiantuntijatyö tai tietotyö on usein ajasta tai paikasta riippuma-
tonta ja tapahtuu teknologian välityksellä: keskeistä on asiantuntijan suhde toisiin
asiantuntijoihin ja tuotettavaan tietoon (Johansson ym. 2011: 11). Tieto ja asiantun-
tijuus välittyvät kielellisten resurssien avulla, ja onkin puhuttu työn yleisestä kielel-
listymisestä (Johansson ym. 2011: 11–12; Honkanen & Nissi 2015) ja esimerkiksi jul-
kisen hallinnon tekstualisoitumisesta (Tiililä 2007, 2011).

Vahvat kieli- ja viestintätaidot liittyvät paitsi nykyhetken myös tulevaisuu-
den työelämatarpeisiin. Tulevaisuuden työelämän ja koulutuksen megatrendejä,
kompetensseja tai avaintaitoja on kartoitettu useissa kansallisissa ja kansainvälisis-
sä selvityksissä¹, ja jälkimmäisten pohjalta keskeisiksi kompetensseiksi on määritel-
ty yhteistyötaidot, sosiaaliset ja kulttuuriset taidot, viestintätaidot sekä digitaaliset
luku- ja kirjoitustaidot (Voogt & Roblin 2010; ks. myös Kallionpää 2014). Systemaat-
tista tietoa työntekijöiden kielitaidon tasosta ja tarpeista on kuitenkin olemassa vain
vähän, ja tarve työnantajien tai työmarkkinajärjestöjen, yliopistojen, kouluttajien ja
opettajien yhteistyölle onkin nostettu vahvasti esiin: tarvitaan alakohtaista tietoa sii-
tä, millaisia kieli- ja viestintätaitoja työelämä edellyttää (Pyykkö 2017: 115; Sajavaara
& Salo 2007: 245–246).

Tässä artikkelissa tarkastelemme työelämässä ja erityisesti yksityisen sekto-
rin asiantuntijatyössä tarvittavia kieli- ja viestintätaitoja suomenruotsalaisten työn-
tekijöiden näkökulmasta. Yksityisen sektorin kieli- ja viestintäkäytänteistä olemme
kiinnostuneet erityisesti siksi, että vaikka niitä on tutkittu Suomessa jonkin verran
kauppatieteissä (monikansallisten yritysten kielipolitiikasta ja niiden työntekijöiden
kieli- ja viestintätaidoista ks. esim. Barner-Rasmussen 2011, 2017; Barner-Rasmussen
& Lönnholm 2017; Vaara ym. 2005), kielitieteen ja etenkin kotimaisten kielten näkö-

1 Suomen osalta ks. OEF-DELFOI 2035 ja EK 2017.

kulmasta niitä on tutkittu vähemmän kuin julkista sektoria. (Hallinnon kielestä ks. esim. Tiililä 2007, 2011; Heikkinen ym. 2010; julkisen sektorin organisaatioiden kielikäytön kaksikielisyydestä ks. Pilke & Salminen 2013; Nyström 2015; Vik 2016; Kellan suomenruotsalaisista etuusteksteistä ks. Lassus 2010; Tolvanen 2016.) Laajin suomenruotsalaisten kielitaidosta, kielivalinnoista ja työelämäviestinnästä tehty selvitys lienee Strömmanin (1995) väitöskirja, jossa hän tarkasteli kaksikielisyyttä kolmessa vaasalaisessa yrityksessä. Tulokset eivät kuitenkaan ole sellaisinaan sovellettavissa 2010-luvun työelämään: viime vuosikymmeninä viestintäkanavien ja -tilanteiden määrä on laajentunut suuresti, ja myös työtehtävät ovat kehittyneet sisällöllisesti entistä enemmän tieto- ja asiantuntijatyöksi.

Artikkelimme tavoitteena on tuoda uutta tietoa suomen ja ruotsin kielen käytöstä erilaisissa työelämän viestintätilanteissa. Tarkastelemme myös työntekijöiden omia arvioita kielitaidostaan sekä kotimaisten kielten opetuksen antamista työelämävalmiuksista. Tutkimuksellamme onkin myös soveltava tavoite: saada yritysten nykypäivän kielikäytänteistä tutkimusperustaista tietoa, jota voidaan hyödyntää erityisesti korkeakoulujen suomi toisena kotimaisena kielenä -opetuksessa ja ruotsi äidinkielenä -opetuksessa.

Artikkelin tutkimusaineisto koostuu syksyllä 2017 laaditun ja toteutetun kyselyn vastauksista. Seuraavissa luvuissa esittelemme ensin lyhyesti kyselymme taustalla olevaa laajempaa tutkimushanketta sekä kyselytutkimuksemme toteutusta ja sen vastaajaprofilia. Tämän jälkeen tarkastelemme lähemmin kyselyn tuloksia ja analysoimme niitä suhteessa aiempiin tutkimuksiin. Keskitymme artikkelissamme erityisesti seuraaviin kysymyksiin:

1. Kuinka usein ja millaisissa työelämän viestintätilanteissa kyselyn vastaajat eli yksityisellä sektorilla työskentelevät suomenruotsalaiset raportoivat käyttävänsä suomea, ruotsia ja englantia?
2. Miten vastaajat itse arvioivat toisen kotimaisen kielen taitonsa (suomen kielen) riittävyttä työelämän viestinnässä?
3. Millaisiksi vastaajat arvioivat toisella asteella ja korkeakoulussa saamansa kotimaisten kielten opetuksen antamat työelämävalmiudet?

Lopuksi pohdimme analyysin esiin nostamia kysymyksiä ja kartoitamme niiden pohjalta olennaisia jatkotutkimusalueita.

2 Tutkimusaineisto ja -menetelmät

Artikkelin pohjana oleva kyselytutkimus on osa laajempaa tutkimusprojektia *Suomenruotsalaisten kirjoittaminen työelämässä* (Lassus & Tanner 2017–). Projektissa kartoitetaan yksityisen sektorin viestintää ja erityisesti työelämäkirjoittamista kieli-

vähemmistön näkökulmasta, ja tarkastelemme Suomen suurimman kielellisen vähemmistön² eli suomenruotsalaisten kirjoittamista 2010-luvun digitaalisessa ja yhä kansainvälistyvämmässä työelämässä. Projektin koostuu kolmesta osahankkeesta: syksyllä 2017 toteutetusta työntekijöille suunnatusta kyselystä, joka on tämän artikkelin aineistona, keväällä 2018 toteutetuista yritysten työntekijöiden haastatteluista sekä myöhemmässä vaiheessa työpaikoilta kerättävästä tekstiaineistosta. Tämän artikkelin pohjana oleva kyselytutkimus toimii siis eräänlaisena esitutkimuksena laajemmalle hankkeelle.

Kyselytutkimuksemme avulla kartoitimme vastaajien kielivalintoja erilaisissa työelämän viestintätilanteissa sekä vastaajien omia arvioita kielitaitonsa riittäväyydestä ja aiemmin saadusta kielenopetuksesta (vrt. Strömman 1995). Kyselyn tavoitteena olikin muodostaa niistä yleiskuva ennen tutkimushankkeemme seuraavia vaiheita, ja kyselyn avulla olemme pystyneet esittämään runsaasti kysymyksiä haastateltavia laajemmalle joukolle. Kysely laadittiin niin, että saadusta aineistosta pystyy mittaamaan sitä, mikä on yleistä, mikä harvinaisempaa. Suurin osa kysymyksistä on siis monivalintakysymyksiä, eli niissä pystyi valitsemaan yhden tai useamman annetuista vaihtoehdoista. Monivalintakysymysten yhteydessä esitettiin kuitenkin myös avoimia kysymyksiä, joiden avulla haluttiin saada selville vastaajan tarkemmat perustelut valinnoilleen. Ainoa pakollinen vastaus koski äidinkieltä eli sitä, oliko vastaajan äidinkieli suomi, ruotsi vai molemmat. Lisäksi kyselyssä selvitettiin erilaisia Tilastokeskuksen luokitusten mukaisia taustatietoja (vastaajan sukupuoli, ikä, koulutustaso ja -ala, sosioekonominen asema ja ammattiasema sekä organisaation koko ja toimiala). Aineiston laadun mukaisesti myös tutkimusotteemme on pääosin kvantitatiivinen, mutta erityisesti avovastausten analyysissä kvalitatiivinen, sillä avokysymysten vastaukset olemme ryhmitelleet erilaisiin luokkiin laadullisen sisällönanalyysin mukaan.

Kyselylomake laadittiin Webropol-työkalun avulla ja toteutettiin verkkokyselynä, joka oli avoinna kuukauden ajan syyskuussa 2017. Kyselylinkki oli julkinen, ja sitä levitettiin mahdollisimman laajalle hyödyntämällä sekä artikkelin kirjoittajien omia verkostoja että Hanken Svenska handelshögskolanin alumniverkostoja. Kyselylinkkiä levitettäessä esitettiin samalla toive, että vastaanottajat jakaisivat linkkiä eteenpäin etenkin yksityisellä sektorilla. Kyselylinkki sisältyi myös Hankenin syyskuun alumnikirjeeseen, ja se julkaistiin oppilaitoksen LinkedIn-alumniryhmässä. Koska kysely suunnattiin erityisesti ruotsinkielisille, se laadittiin ruotsiksi, mutta vastaajaryhmää ei rajattu.

Kyselyyn vastasi kaikkiaan 200 informanttia. Vastaajista 85 % (151 vastaajaa) ilmoitti äidinkielekseen ruotsin tai sekä suomen että ruotsin, ja tästä joukosta 66 työskenteli yksityisellä sektorilla. Artikkelissamme olemme rajanneet tarkastelun

2 Koko Suomen väestöstä oli vuoden 2016 lopussa ilmoitettu ruotsinkielisiksi 289 540 henkeä, mikä vastaa 5,3 %:a kaikista Suomen asukkaista (Tilastokeskus 2017).

juuri tähän ryhmään eli yksityisellä sektorilla työskenteleviin suomenruotsalaisiin (n=66). Analyysiin on siis otettu mukaan vastaukset kaikilta niiltä henkilöiltä, joiden työpaikka on yksityisellä sektorilla ja jotka luokittelevat itsensä ruotsinkielisiksi (61 vastaajaa) tai kaksikieliseksi (5 vastaajaa). Jatkossa viittaamme tähän ryhmään nimityksellä vastaajat. Lähes kaikilla tämän ryhmän vastaajilla koulusivistyskielenä on ruotsi – vain yksi oli käynyt koulunsa suomeksi ja yksi muulla kielellä. Vapaa-aikanaan vastaajat kertoivatkin käyttävänsä etupäässä ruotsia: 53 % (35 vastaajaa) kertoi puhuvansa eniten ruotsia, 36 % (24 vastaajaa) sekä ruotsia ja suomea. Vain muutama ilmoitti puhuvansa eniten suomea (4 vastaajaa) tai useampia kieliä (3 vastaajaa). Yhteistä tälle ryhmälle on myös korkea koulutus ja sosioekonominen asema: 79 %:lla (52 vastaajaa) on korkeakoulututkinto, ja jopa 89 % (59 vastaajaa) työskentelee asiantuntijoina, johtajina tai ylempinä toimihenkilöinä.³

Kyselyn tuloksia tulkittaessa onkin huomattava, että kyseessä on hyvin valikoitunut joukko vastaajia eikä tuloksia voi yleistää koskemaan suomenruotsalaisia laajemmin, saati yksityisen sektorin työntekijöitä yleisesti. Sen sijaan tulokset kertovat juuri siitä ryhmästä, joka kyselyyn on vastannut: korkeasti koulutetuista, kaksikielisistä yksityisen sektorin työntekijöistä.

3 Kielivalinta työelämän viestintätilanteissa

Kyselymme yhtenä tarkoituksena oli saada selville, miten usein ja millaisissa viestintätilanteissa kohderyhmämme eli suomenruotsalaiset yksityisen sektorin työntekijät käyttävät työssään kotimaisia ja vieraita kieliä. Tässä luvussa tarkastelemme ensin vastaajien raportoimia työpaikkojen virallisia kieliä sekä sitä, mitä kieliä he ilmoittivat käyttävänsä toisaalta sisäisessä viestinnässä, toisaalta viestinnässä asiakkaiden ja muiden sidosryhmien kanssa. Luvun loppupuolella tarkastelemme raportoituja kielivalintoja työelämän erilaisissa kirjallisissa ja suullisissa viestintätilanteissa.

Vastaajista (n=66) noin puolet kertoi työpaikkojensa olevan virallisestikin kaksi- tai jopa kolmekielisiä, kun taas muut yritykset olivat virallisesti yksikielisiä. 33 vastaajaa ilmoitti työpaikan viralliseksi sisäiseksi kieleksi englannin, 32 suomen ja 28 ruotsin. Lisäksi kaksi vastaajista ilmoitti viralliseksi kieleksi jonkin muun kielen. Kansainvälisissä yrityksissä ja niiden Suomen toimipisteissä juuri englanti onkin yhä useammin yrityksen virallinen kieli, vaikka se ei olisi työntekijöiden enemmistön äidinkieli. Toisaalta englannin kielenkään valinta viralliseksi kieleksi ei aina ole itsestään selvää (ks. Fredriksson ym. 2006; Vaara ym. 2010) – ja vaikka englanti olisikin yrityksen virallinen kieli, pohjoismaisten yritysten sisäisessä viestinnässä käy-

3 Kuusi vastaajaa kertoi työskentelevänsä toimisto- ja asiakaspalvelutyössä tai palvelu-, myynti- ja hoitotyössä. Yksi vastaajista valitsi vaihtoehdon ”en halua vastata”.

tetään yleensä ruotsia tai niin kutsuttua skandinaaviskaa (Barner-Rasmussen 2017; Barner-Rasmussen & Lönnholm 2017).

Sama kolmen suurimman kielen asema näkyi myös siinä, miten usein vastaajat kertoivat käyttävänsä kotimaisia ja vieraita kieliä työpaikan sisäisessä viestinnässä (*på jobbet använder jag med andra anställda...*) ja toisaalta viestinnässään asiakkaiden ja muiden ulkoisten sidosryhmien kanssa (*med kunder och intressenter*). Päivittäisessä sisäisessä viestinnässä (ks. taulukko 1) raportoitiin käytettävän eniten suomea (76 %), toiseksi eniten ruotsia (68 %) ja kolmanneksi eniten englantia (41 %). Myös asiakkaiden ja muiden ulkoisten sidosryhmien kanssa (ks. taulukko 2) suhteellisesti eniten raportoitiin käytettävän suomea: Päivittäin suomea kertoi käyttävänsä 65 %, kun taas ruotsia käytti päivittäin 41 % ja englantia 35 %. Viikoittain suomea kertoi käyttävänsä 24 %, ruotsia 26 % ja englantia 30 %. Vastausten perusteella valtaosa yksityisellä sektorilla työskentelevistä suomenruotsalaisista tarvitseekin työssään kolmea kieltä: suomi on tärkein, mutta erityisesti sisäisessä viestinnässä lähes yhtä tärkeä on ruotsi, ja ylivoimaisesti käytetyin vieras kieli on englanti.

TAULUKKO 1. Kielivalinnat sisäisessä viestinnässä (n=66).

	Päivittäin	Viikoittain	Joka kuukausi	Harvemmin	Ei koskaan
Suomi	76 % (50)	12 % (8)	2 % (1)	2 % (1)	5 % (3)
Ruotsi	68 % (45)	17 % (11)	3 % (2)	6 % (4)	5 % (3)
Englanti	41 % (27)	18 % (12)	5 % (3)	8 % (5)	12 % (8)
Muut kielet	3 % (2)	3 % (2)	5 % (3)	2 % (1)	9 % (6)

TAULUKKO 2. Kielivalinnat asiakas- ja sidosryhmäviestinnässä (n=66).

	Päivittäin	Viikoittain	Joka kuukausi	Harvemmin	Ei koskaan
Suomi	65 % (43)	24 % (16)	3 % (2)	5 % (3)	0
Ruotsi	41 % (27)	26 % (17)	8 % (5)	12 % (8)	3 % (2)
Englanti	35 % (23)	30 % (20)	8 % (5)	17 % (11)	2 % (1)
Muut kielet	3 % (2)	3 % (2)	2 % (1)	5 % (3)	5 % (3)

Kyselyssämme tiedustelimme myös, millaisiin erilaisiin työelämän kirjallisiin ja suullisiin viestintätilanteisiin vastaaja oli osallistunut edellisen kuukauden aikana ja mitä kieltä tai kieliä hän oli näissä tilanteissa käyttänyt. Nämä kyselyn kohdat toteutettiin monivalintakysymysten avulla: kyselyssä annettiin lista erilaisista viestintäkanavista ja -tilanteista, joista vastaaja pystyi valitsemaan käyttämänsä viestintäkanavat ja -tilanteet sekä merkitsemään, käyttikö hän niissä ruotsia, suomea tai englantia tai

jotain niiden yhdistelmää. Vastaaja pystyi siis valitsemaan niin monta viestintäkanavaa tai -tilannetta sekä niin monta kieltä kuin halusi. Suullisista viestintätilanteista vastausvaihtoehtoja olivat esimerkiksi kasvokkaiset keskustelut kollegan kanssa, puhelinkeskustelut, videoneuvottelut ja kokoukset; kirjallisista tilanteista vaihtoehdoiksi annettiin esimerkiksi sähköpostin kirjoittaminen, sähköisten viestintäkanavien käyttö (WhatsApp, tekstiviestit), julkaisut sosiaaliseen mediaan, mainostekstien kirjoittaminen ja tiedotteet.

Viestintätilanteiden valinnassa hyödynsimme aiemmin tehtyä, kysymyksenasettelultaan hieman vastaavaa kyselyä (Granvik & Lassus 2011) sekä omia kokemuksemme ruotsinkielisen kauppakorkeakoulun kielen ja viestinnän yliopisto-opettajina. Lisäksi pilotoimme lomaketta pyytämällä muutamia yrityksissä työskenteleviä testivastaajia kommentoimaan sitä. Kyselyssä emme erotelleet viestintäkanavia tekstilajeista emmekä määritelleet eri viestintätilanteita tarkemmin. Vastaaja sai siis oman käsityksensä mukaan valita kyselyn vaihtoehdoista sopivimmat viestintätilanteet, sillä kokemuksemme perusteella harva ei-kielitetiilijä erittelee sähköpostiviestejä esimerkiksi funktion perusteella eri tekstilajeiksi – useimmille sähköposti ja WhatsApp ovat sekä kanavia että tekstejä.

Produktiivisissa viestintätilanteissa eli puhuttaessa ja kirjoitettaessa kielivalinnat olivat hyvin samansuuntaisia kuin edellä: molemmissa vastaajat raportoivat käyttävänsä eniten suomea, toiseksi eniten ruotsia ja kolmanneksi eniten englantia. Kaikki vastaajat kertoivat esimerkiksi kirjoittaneensa sähköposteja suomeksi kyselyä edeltäneen kuukauden aikana. Oli kuitenkin muutamia tilanteita, joissa ruotsi oli käytetyin kieli. Näistä suurimpina ryhminä olivat kasvokkaiset keskustelut kollegan kanssa, sähköisten viestintäkanavien käyttö ja julkaisut sosiaalisessa mediasa. Se, että sähköisessä viestinnässä ja sosiaalisen median päivityksissä ruotsin kieli on oleellinen työväline, liittyy mahdollisesti ruotsin asemaan yrityksen virallisena kielenä ja siihen, että juuri näissä tilanteissa ruotsin kielen kirjallisista taidoista on yritykselle hyötyä. Toisaalta kasvokkaisten keskustelujen runsaus kertoo siitä, että ruotsinkieliset puhuvat ruotsia keskenään työpaikalla. Juuri työpaikan epävirallisissa sosiaalisissa tilanteissa työntekijät käyttävät usein äidinkieltä, vaikka yrityksen virallinen kieli olisikin englanti (ks. myös Jäppinen 2010).

Reseptiivisen lukemisen taidon yhteydessä kielivalinnat poikkesivat sen sijaan edellisistä. Suomenkielisiä tekstejä oli edellisen kuukauden aikana luettu eniten, mutta toiseksi eniten oli luettu englannin- eikä ruotsinkielisiä tekstejä. Kiinnostavaa on myös se, että joitakin tekstilajeja luettaessa englanti oli suomeakin käytetympi kieli: kun kyse oli sopimuksista tai muista juridisista teksteistä, tuotekuvauksista, mediatiedotteista tai sosiaalisen median päivityksistä (esim. LinkedIn, Twitter, Facebook), tekstit olivat yleensä englanninkielisiä. Englannin yleisyys yksityisellä sektorilla nimenomaan reseptiivisessä lukemisessa ei ole yllättävää, sillä kansainvälisissä konserneissa monet toiminnot – esimerkiksi tietojärjestelmät, raportointimenetelmät, turvallisuusohjeistukset tai markkinointimateriaalit – pyritään toteuttamaan

yhdellä konsernikielellä (EK 2014; ks. myös Virkkula 2008), ja englanti on myös esimerkiksi pankkimaailman kansainvälinen kieli (Vaara ym. 2010). Globaalit työympäristöt ja englannin käyttö yritysten virallisena kielenä lisäävätkin juuri englanninkielisten tekstien osuutta yrityksissä.

4 Vastaajien omat arviot työelämän kielitaidostaan

Kyselyssä selvitimme myös vastaajien itsearvioita toisen kotimaisen kielen taidostaan eli sitä, millaiseksi he itse arvioivat suomen kielen taitonsa riittävyden työelämän viestinnässä. Kysyimme vastaajien arvioita niin puhutun suomen kielen ymmärtämisestä (*I mitt arbete förstår jag det andra inhemska språket i tal*), puhumisesta, kirjoitetun tekstin ymmärtämisestä kuin kirjoittamisestakin viisiportaisella asteikolla. Sitä, mitä puhumisella ja kirjoittamisella kyselyssä tarkoitettiin, emme kyselyssä määritelleet. Vastaajat ovatkin saattaneet arvioida kielitaitoa erilaisista näkökulmista. Toisaalta kyselyn teema ja se, että kielenkäyttökonteksti oli kysymyksessä määritely eli kysymys oli kytketty nimenomaan vastaajan omassa työssä tarvittavaan kielitaitoon (*i mitt arbete...*), on todennäköisesti ohjannut ainakin useimpia vastaajia tarkastelemaan kielitaitoa nimenomaan toiminnallisesta näkökulmasta.

Tulokset heijastavat vastaajien tyytyväisyyttä suomen kielen taitoonsa, erityisesti reseptiivisissä taidoissa (ks. taulukko 3): jopa 92 % (61 vastaajaa) arvioi ymmärtävänsä sekä puhuttua että kirjoitettua suomea erittäin hyvin. Hieman heikommiksi sen sijaan arvioitiin produktiiviset taidot: 74 % (49 vastaajaa) arvioi puhuvansa suomea erittäin hyvin ja 21 % (14 vastaajaa) melko hyvin. Heikoimmiksi vastaajat arvioivat kirjoittamisen taitonsa: 62 % (41 vastaajaa) arvioi kirjoittavansa suomea erittäin hyvin ja 32 % (21 vastaajaa) melko hyvin. Ero raportoiduissa reseptiivisissä ja produktiivisissä taidoissa, erityisesti kirjoittamisen taidoissa, onkin huomattava: erittäin hyvin -vastauksissa ero on 30 prosenttiyksikköä.

TAULUKKO 3. Toisen kotimaisen kielen (suomen) taidon itsearviointi työelämässä (n=66).

	Erittäin hyvä	Melko hyvä	Melko huono	Erittäin huono	Ei lainkaan
Puheen ymmärtäminen	92 % (61)	6 % (4)	0	2 % (1)	0
Luetun ymmärtäminen	92 % (61)	6 % (4)	0	2 % (1)	0
Puhuminen	74 % (49)	21 % (14)	3 % (2)	2 % (1)	0
Kirjoittaminen	62 % (41)	32 % (21)	5 % (3)	2 % (1)	0

Kyselymme tulos reseptiivisten ja produktiivisten taitojen suhteesta on ilmiönä yleinen: kielenoppijat ja -puhujat arvioivat yleisesti toisen ja vieraan kielen reseptiiviset taitonsa paremmiksi kuin produktiiviset taitonsa, ja usein juuri kirjoittamista pidetään kaikkein heikoimpana taitona (ks. esim. Strömman 1995: 45–49; Tarnanen & Pöyhönen 2011). Itsearviointien tuloksia ei luonnollisestikaan voi yleistää koskemaan vastaajien suomen kielen todellista taitotasoa, ja eri vastaajat myös tulkitsevat asteikkoa subjektiivisesti eri tavoin. Vastaajien itsearviot kuitenkin osoittavat sen, että he näkevät eroja kielitaitoprofileissaan ja että produktiiviset taidot, erityisesti kirjoittaminen, arvioidaan ymmärtämistaitoja heikommiksi. Se, että valtaosa on kokenut oman työelämän kielitaitonsa hyväksi tai melko hyväksi, viestii kuitenkin myös tyytyväisyydestä ja siitä, että useimmilla kyselyyn vastanneilla ruotsinkielisillä ja kaksikielisillä suomen kielen taito on työelämän viestintätilanteissa toimiva ja riittävä.

5 Vastaajien arviot kotimaisten kielten opetuksen antamista työelämävalmiuksista

Kyselymme loppuosa keskittyi kielenopetuksen ja työelämän vaatimusten suhteeseen. Kysyimme, missä määrin vastaajat arvioivat saamansa äidinkielen (ruotsin) ja toisen kotimaisten kielen (suomen) opetuksen antaneen tällä hetkellä tarvittavia valmiuksia (*Hur väl stämmer följande påståenden då du ser tillbaka på din utbildning: Undervisningen i modersmålet/Undervisningen i det andra inhemska språket har gett de färdigheter som jag behöver nu*). Kyselyssä eroteltiin toisistaan erillisiksi kysymyksiksi toisaalta peruskoulun ja lukiokoulutuksen antamat valmiudet ja toisaalta korkeakouluissa saadut valmiudet. Asteikko oli neliportainen, ja lisäksi oli mahdollista valita vaihtoehto ”en halua vastata”. Vastaajien määrä vaihtelee hieman, sillä kaikki vastaajat eivät olleet käyneet peruskoulua tai toista astetta ruotsin kielellä ja kysymyksen pystyi myös ohittamaan vastaamatta.

Äidinkielen eli ruotsin osalta kysymykseen vastaajat (n=65) olivat pääosin tyytyväisiä peruskoulu- ja lukio-opetuksen antamiin valmiuksiin (ks. taulukko 4), sillä lähes 70 % vastaajista koki opetuksen antaneen joko erittäin paljon valmiuksia (19 vastaajaa) tai paljon valmiuksia (26 vastaajaa). Jossain määrin valmiuksia koki saaneensa 29 % (19 vastaajaa). Korkeakouluopetuksen suhteen vastauksissa oli hieman enemmän hajontaa: erittäin paljon valmiuksia koki saaneensa 12 % (8 vastaajaa) ja paljon valmiuksia 32 % (21 vastaajaa); kaikkiaan siis 44 % (29 vastaajaa) oli tyytyväisiä. Toisaalta 26 % (17 vastaajaa) oli sitä mieltä, että opetus oli antanut jossain määrin valmiuksia, ja 12 %:n (8 vastaajan) mielestä korkeakoulun äidinkielen opetus ei ollut antanut lainkaan valmiuksia. Lisäksi 9 vastaajaa kertoi, ettei ollut saanut ollenkaan äidinkielen opetusta.

TAULUKKO 4. Arvio äidinkielen (ruotsin) opetuksen antamista valmiuksista (n=65).

	Antanut erittäin paljon valmiuksia	Antanut paljon valmiuksia	Antanut jossain määrin valmiuksia	Ei antanut lainkaan valmiuksia	En saanut opetusta	En halua vastata
Peruskoulun tai toisen asteen opetus	29 % (19)	40 % (26)	29 % (19)	0	2 % (1)	0
Korkeakoulu- opetus	12 % (8)	32 % (21)	26 % (17)	12 % (8)	14 % (9)	3 % (2)

Toisen kotimaisen eli suomen kielen opetusta arvioidessaan vastaajat olivat sen sijaan selvästi kriittisempiä (ks. taulukko 5). Vastaajista vain 11 % (7 vastaajaa) koki saaneensa erittäin paljon valmiuksia peruskoulun ja lukion suomen kielen opetuksesta ja 9 % (6 vastaajaa) korkeakoulunsa suomen opetuksesta. Paljon valmiuksia koki saaneensa peruskoulu- ja lukio-opinnoista 32 % (21 vastaajaa) ja korkeakouluopinnoista 20 % (13 vastaajaa). Yli puolet vastaajista oli sen sijaan jossain määrin tai erittäin tyytymättömiä opetukseen: peruskoulu- ja lukio-opetuksesta tasan puolet (33 vastaajaa) koki saaneensa vain jossain määrin valmiuksia ja 6 % (4 vastaajaa) ei lainkaan valmiuksia; korkeakouluopetuksen vastaavat luvut ovat 39 % (26 vastaajaa) ja 14 % (9 vastaajaa). 9 vastaajaa ei ollut saanut lainkaan suomi toisena kotimaisena kielenä -opetusta korkeakoulussa.

TAULUKKO 5. Arvio toisen kotimaisen kielen (suomen) opetuksen antamista valmiuksista.

	Antanut erittäin paljon valmiuksia	Antanut paljon valmiuksia	Antanut jossain määrin valmiuksia	Ei antanut lainkaan valmiuksia	En saanut opetusta	En halua vastata
Peruskoulun/ toisen asteen opetus (n=66)	11 % (7)	32 % (21)	50 % (33)	6 % (4)	2 % (1)	0
Korkeakoulu- opetus (n=65)	9 % (6)	20 % (13)	39 % (26)	14 % (9)	14 % (9)	3 % (2)

Korkeakoulujen kielenopetusta koskevan monivalintakysymyksen jälkeen vastaajilta kysyttiin avoimella kysymyksellä myös mielipidettä siitä, mitä he olisivat ruotsin ja suomen kielessä halunneet oppia (*Vad önskar du att du hade lärt dig när det gäller svenska/finska språket?*). Avovastausten analysoinnissa käytettiin laadullista sisällönanalyysia, ja samaa ilmiötä kuvaavat käsitteet muodostivat oman luokkansa. Avointen kysymysten huonona puolena voi pitää sitä, että niihin on usein helppo jättää vastaamatta, ja tarkasteltavana olevista yksityisen sektorin edustajista olikin

enimmillään vain puolet vastannut kysymykseen (ruotsin osalta 27 vastaajaa, suomen osalta 33). Vastaajien näkemykset tarjoavat kuitenkin kotimaisten kielten opettamisen ja erityisesti työelämälähtöisen opetuksen kannalta mielenkiintoista tietoa siitä, mitä jo työelämässä olevat yksityisen sektorin työntekijät arvostavat kielenopetuksessa (vrt. myös Vaattovaara 2017).

Suomi toisena kotimaisena kielenä -opetusta koskevat avovastaukset jakautuivat analysoitaessa melko selkeästi kolmeen eri ryhmään: suulliseen kommunikatoon ja puhekieleen, kirjoitettuihin taitoihin sekä kielioppiin. Ehkä yllättäväkin edellä esiteltyjen tulosten perusteella on se, että suurimpana opetuksen keinoin kehitettävänä alueena ei nähty niinkään kirjallisten taitojen vaan suullisten kommunikointitaitojen tukeminen. 14 vastaajaa nosti suorasanaisesti esiin vapaan puhumisen harjoittelun, ”jokapäiväisen puheen”, keskusteluharjoitukset ja ”käytännön suomen”. Kommunikointitaidot asetettiin usein vastakkain kieliopin harjoittelun kanssa, ja vastaajat toivoivat enemmän vuorovaikutusta kuin keskittymistä kielioppiin:

- (1) Tala. Kommunikation och substans framför fokus på form – och form enbart i betydelsen grammatik.
- (2) – – det borde satsas mera på praktiska kunskaper och mindre på grammatiken.

Vastauksissa nousi paitsi puhutun myös kirjoitetun kielen osalta esiin myös se, että kielenopetukseen toivottiin enemmän käytännönläheisyyttä. Jo sana käytännönläheinen, praktisk, esiintyi sellaisenaan kahdeksassa vastauksessa:

- (3) Fler konversationsövningar och fokus på praktisk finska.
- (4) Mera praktiska övningar. När jag gick i skola fokuserades det långt på skriven finska.

Kieliopin opetukseen suhtauduttiin kahtalaisesti. Vaikka suurimmassa osassa vastauksia toivottiin nimenomaan vähemmän kielioppia (*mindre grammatik och mera att använda det*), muutamassa vastauksessa toivottiin myös kieliopin tai pilkkusääntöjen opetusta. Myös kirjoittamisen taito nousi esiin vastauksissa: seitsemässä vastauksessa toivottiin lisää kirjoittamisen harjoittelua. Toiveet vaihtelivat tekstin tuottamisesta raporttien kirjoittamiseen ja vapaaseen kirjoittamiseen, ja parissa vastauksessa painotettiin myös kaupallisen alan sanaston harjoittelua.

Ruotsin kielen osalta avoimissa vastauksissa toivottiin korkeakouluopetukseen enemmän työelämän kielitaitoa, kuten ammattikieltä ja oman alan sanastoa. Moni toivoi myös enemmän kielioppia, mutta on epäselvää, tarkoittivatko vastaajat todella kielioppia vai kielenhuoltoa ja muuta käytännön kielenkäytön oppia. Avoimissa vastauksissa toivottiin lisäksi enemmän tietoa ja taitoa viestiä Ruotsissa ja Ruotsiin. Vastaajat eivät avanneet tarkemmin, mitä he tällä tarkoittivat, mutta esi-

merkiksi Barner-Rasmussenin ja Lönnholmin (2017: 170–171) tutkimuksessa on vastaavia esimerkkejä siitä, että on osattava Ruotsissa käytettävää ruotsin kieltä.

On kuitenkin huomattava, että vaikka vastaajat toivoivat opintoihin enemmän käytäntö- ja työelämälähtöisyyttä, kaikkea ei voi oppia toisella asteella ja korkeakouluissa. Perusopetus voi antaa yleiskielitaidon ja ammatillinen koulutus ja korkeakoulut huolehtivat kielen alakohtaisten perustaitojen opettamisesta, mutta tietyn ammatillisen tehtävän vaatima erityiskielitaidon hankkiminen on usein mahdollista vasta työelämässä (Sajavaara & Salo 2007: 242). Yksi vastaajista käsittelee tätä vastauksessaan:

(5) Behövde främst praktisk övning. Och det har jag fått efter många år i arbetslivet.

Kuten Vaattovaara (2017) on haastattelututkimuksessaan todennut, työntekijät todennäköisesti ymmärtävät, että konkreettiset työelämän viestintätilanteet on mahdollista oppia vain työssä eli niissä konteksteissa, joissa kieltä käytetään. Tämä ei kuitenkaan ole ristiriidassa sen kanssa, että erityisesti korkeakouluissa kieli- ja viestintäkurssien tulisi olla myös työelämän kannalta merkityksellisiä ja tarjota mahdollisuuksia viestintätaitojen monipuoliseen harjoitteluun.

Tutkimuksemme perusteella jää vielä auki, heijastaako kyselyvastausten tyytymättömyys opetukseen enemmän menneiden vuosien kielten ja viestinnän opetusta kuin nykyisyyttä. Valtaosa (87 %) kyselymme vastaajista oli kyselyyn vastatessaan yli 40-vuotiaita, joten heidän opiskeluaigoistaan on todennäköisesti kulunut useita vuosia. Opetusmenetelmät ovat muuttuneet viime aikoina aiempaa toiminnallisempaan suuntaan: nykyinen kielenopetus eri koulutustasoilla perustuu opetussuunnitelmiin, joiden lähtökohtana on viestinnällinen kielitaitokäsitys (Euroopan neuvosto 2003; ks. myös Kokkonen & Tanner 2008). Toisaalta opetussuunnitelmien kielitaitokäsitykset eivät kuvaa suoraan sitä, millaisen pedagogiikan ja millaisten kielitaitokäsitysten varaan yksittäisten opettajien kielenopetus rakentuu (Tarnanen & Pöyhönen 2011: 142). Viimeaikaisissa tutkimuksissa opetuksellisista lähestymistavoista onkin havaittu, ettei viestinnällinen kielitaitonäkemyks ole vielä juurtunut opetuskulttuureihin odotuksenmukaisessa laajuudessa (Honko 2017; Vaattovaara 2016).

6 Lopuksi

Edellä olemme tarkastelleet suomenruotsalaisten työntekijöiden raportointeja kielivalinnoistaan yksityisen sektorin viestintätilanteissa sekä heidän arvioitaan oman kielitaitonsa riittävydestä ja aiemmin saamansa kielenopetuksen antamista valmiuksista. Tässä luvussa kokoamme vielä kyselymme olennaiset tulokset ja pohdimme niitä myös kyselyämme laajemmista näkökulmista: miten tulokset suhteutuvat

muuhun suomenruotsalaisten kielenkäytöstä ja kielitaidosta saatuun tutkimustietoon ja mitä annettavaa tuloksilla mahdollisesti on tulevaisuuden kielikoulutukselle?

Kyselytutkimuksemme perusteella vastaajien arki työpaikoilla on kolmikielinen: suomea, ruotsia ja englantia käytetään työelämän viestintätilanteissa säännöllisesti. Valtaosassa tilanteita suomi on suomenruotsalaisten työntekijöiden yleisin työkieli, jota käytetään moninaisissa suullisissa ja kirjallisissa tilanteissa. Muutamissa viestintätilanteissa, erityisesti sähköisessä viestinnässä, sosiaalisen median päivityksissä sekä epävirallisissa sosiaalisissa tilanteissa, ruotsia kuitenkin käytetään suomea yleisemmin. Tulokset eivät siksi tuekaan näkemystä siitä, että englannista olisi ainaakaan vielä tullut ”yrityselämän ’toinen kotimainen’”, kuten Louhiala-Salminen (2007; ks. myös Louhiala-Salminen ym. 2005) on ehdottanut. Tietyissä reseptiivisissä viestintätilanteissa, erityisesti lukemisessa, englanti on kuitenkin käytetyin kieli, mikä toisaalta kertoo suomalaisten yritysten tiiviistä yhteyksistä globaaliin talouteen.

Tutkimuksemme onkin linjassa aiempien tutkimusten ja selvitysten kanssa: esimerkiksi Karjalaisen ja Lehtosen (2005) kyselytutkimuksessa Helsingin yliopistosta valmistuneista ruotsinkielisistä lähes kaikki vastaajat ilmoittivat käyttävänsä toista kotimaista kieltä eli suomea työssään säännöllisesti. Kukaan ruotsinkielisistä vastaajista ei selvinnyt työstään täysin ilman suomea. (Mts. 25.) Barner-Rasmussen (2011, 2017) puolestaan selvitti työntekijöiden kielivalintoja ruotsalaisten yhtiöiden suomalaisissa tytäryhtiöissä ja suomalaisissa yrityksissä, joilla on merkittävää liiketoimintaa Ruotsissa. Sekä sisäisessä viestinnässä että viestinnässä asiakkaille ja tarvarantoimittajille tärkein kieli oli suomi ja toiseksi tärkein ruotsi. Viestintä Ruotsiin hoitui sen sijaan ensisijaisesti ruotsiksi ja toissijaisesti englanniksi. (Mt.)

Suomen, ruotsin ja englannin tärkeys koskee myös suomalaisia yrityksiä ja niiden työntekijöitä yleisemminkin – ei vain suomenruotsalaisia: Myös laajemmissa selvityksissä juuri nämä kolme kieltä on nostettu Suomen elinkeinoelämälle tärkeimmiksi kieliksi (Pyykkö 2017: 112; EK 2014). Kotimaisten kielten merkitys nousi esiin niin ikään Helsingin yliopistosta valmistuneiden, asiantuntijatehtävissä työskentelevien henkilöiden haastattelututkimuksessa: yhdenkään informantin (n=20) työskentely ei rajoittunut englannin kieleen edes kansainvälisissä yhtiöissä (Vaattovaara 2017). Yritysten englanninkielisyydestä huolimatta suomi ja ruotsi ovatkin yleensä läsnä työyhteisöjen viestinnässä vähintään sosiaalisen vuorovaikutuksen tasolla (Jäppinen 2011: 194; Barner-Rasmussen 2011, 2017), ja niiden hallinta kytkeytyy toisaalta myös urakehitykseen yrityksen sisällä (Barner-Rasmussen & Lönnholm 2017).

Kyselyssä tiedustelimme myös vastaajien tyytyväisyyttä toisen kotimaisen kielen eli suomen kielen taitoonsa. Suurin osa vastaajista oli tyytyväisiä suomen taitoonsa ja koki sen työelämässä riittäväksi – vaikka kirjoittaminen koettiinkin muita osa-alueita heikommaksi. Huolimatta kielitaitonsa positiivisista itsearvioista kyselymme vastaajat olivat kuitenkin melko tyytymättömiä sekä peruskoulussa ja toisella asteella että korkeakoulussa saamaansa suomi toisena kotimaisena kielenä

-opetukseen. (Vrt. Toropainen 2010 samankaltaisista tuloksista peruskoulunsa päättävien nuorten osalta.) Suuri osa kyselymme vastaajista toivoi toisen kotimaisen kielen opetuksen keskittyvän enemmän vuorovaikutustaitoihin ja niin sanottuun käytännön kielitaitoon. Äidinkielen eli ruotsin osalta vastaajat olivat sen sijaan melko tyytyväisiä peruskoulun ja toisen asteen äidinkielen opetukseen mutta hieman tyytymättömämpiä korkeakoulun äidinkielen opetukseen. Kyselyn perusteella ruotsi äidinkielenä -opetusta korkeakouluissa ei tulisikaan ainakaan vähentää. Sekä suomen että ruotsin opetussisältöjä voisi kuitenkin varmasti muokata työelämälähtöisemmiksi (vrt. myös Vaattovaara 2017, jonka havainnot akateemisten työntekijöiden haastatteluista ovat samansuuntaisia). Erityisesti suomi toisena kotimaisena kielenä -opetuksen osalta kyselyn tulokset kertovat selvästi tyytymättömyydestä, ja olen-naista olisikin jatkossa selvittää, mihin tämä tyytymättömyys perustuu.

Tässä artikkelissa olemme analysoineet tietyn, hyvin spesifin ryhmän käsityksiä kielikäytänteistään ja kielitaidostaan. On huomattava, että kysely ei kerro yleisesti suomenruotsalaisten suomen kielen taidosta vaan työssä jo olevista, korkeasti koulutetuista asiantuntijoista. Tulosten analyysin yhteydessä nouseekin esiin kysymys asiantuntijatyössä riittävästä kielitaidosta: Onko niin, että vaativimmat asiantuntijatehtävät nimenomaan vaativat vahvaa kielitaitoa – eli onko kielitaito vaikuttanut siihen, että henkilöt ovat ylipäänsä tulleet valituiksi tehtäviinsä tai ovat työpaikallaan edenneet niihin? Onko heikommalla suomen kielen taidolla edes mahdollista työllistyä asiantuntijatyöhön yksityiselle sektorille? Mikä on asiantuntijatyössä riittävä suomen kielen taito toisen kotimaisen kielen puhujilla?

Aiemmissä tutkimuksissa on havaittu, että kielitaito, erityisesti vahva ruotsin kielen taito, on yhteydessä uralla etenemiseen suomalaisissa yrityksissä, joilla on yhteistyötä ruotsalaisten yritysten kanssa (Barner-Rasmussen 2011; Barner-Rasmussen & Lönnholm 2017). Suomen kielen taidon merkityksestä asiantuntijatehtävissä on melko niukasti tutkimusta. Suomen kielen taidon puutteellisuuden on kuitenkin havaittu pääasiassa englanniksi toimivilla ICT- ja bioaloilla hankaloittavan sopeutumista työyhteisöön ja mahdollisesti vaikeuttavan uralla etenemistä (Forsander & Raunio 2005). Liike-elämän alalla puolestaan esimerkiksi myynti- ja markkinointityössä vaaditaan korkeaa kielitaidon tasoa, erityisesti kirjallisessa ilmaisussa (Jäppinen 2010: 12–13). Strömmanin (1995) tutkimuksessa pohjalaisista yrityksistä suomenruotsalaisten työntekijöiden kielitaito korreloi vahvasti työtehtävän ja aseman kanssa: niistä työntekijöistä, jotka eivät hallinneet toista kotimaista kieltä eli suomea, neljä viidesosaa lukeutui ryhmään työntekijät ("arbetare"). Vahvin kielitaito oli esimiesteh-tävissä työskentelevillä. (Mt.)

Eri asiantuntijatehtävissä ja eri aloilla painottuvat erilaiset kieli- ja viestintä-tarpeet. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että kielitaidon merkitys asiantuntijatehtävissä ei työelämän muutosten myötä ainakaan tule vähenemään. Esimerkiksi digitaalisen kirjoittamisen kanavat, joiden osuus työpaikan arjessa korostui myös kyselyssämme, vaativat uudenlaisia luku- ja kirjoitustaitoja. Nuorten kirjoittamista tutkinut Kallion-

pää (2017) onkin todennut, että tulevaisuudessa niin sanottujen uusien kirjoitustaitojen hallinta saattaa nousta yhä tärkeämmäksi avaintaidoksi: laajentunut kirjoittamisen taidon käsite sisältää useita erilaisia, uusia osataitoja, jotka eivät perinteisesti ole kuuluneet koulukirjoittamisen alueelle. Työelämässä kasvava digitalisoituminen ja monimediaisuus sekä niiden myötä muuttuvat kirjoittamiskäytänteet asettavatkin vaatimuksia myös korkeakoulujen kielten ja kirjoittamisen opetukselle.

On myös huomattava tutkimuksemme rajattu otos: kuva kaikista suomenruotsalaisista kolmekielisinä, sujuvasti suomen kieltä käyttävinä asiantuntijatyöntekijöinä ei edusta yhteiskuntamme koko todellisuutta, sillä suomenruotsalaisten joukossa on myös niitä, joilla on käytännössä hyvin vähän – jos lainkaan – kontakteja suomen kieleen ja suomenkielisiin puhujiin. Vaikka koulussa suurin osa ruotsinkielisistä opiskelijoista opiskelee suomen kielen pitkän oppimäärän (A-finska) ja kaksikieliset yleisesti niin sanotun mofi-finskan (modersmålsinriktad eli äidinkielenomainen suomi), ylioppilaskokeessa 20–30 % opiskelijoista kirjoittaa kuitenkin keskipitkän oppimäärän (B-finska), ja viime vuosina määrä on lisääntynyt (Utbildningsstyrelsen 2011; Ylioppilastutkintolautakunta 2018; ks. myös Hellman 2016)⁴. B-finskan valinta voi liittyä suomen kielen taidon heikkenemiseen, mutta toisaalta myös siihen, että B-finskasta saa ylioppilaskirjoituksissa helpommin paremman arvosanan, mistä puolestaan on hyötyä korkeakouluvalinnoissa.

Tulevien korkeakouluopintojen saati työelämän vaatimuksia B-finskan taso ei kuitenkaan vastaa: Juurakko-Paavolan ja Takalan (2013) selvityksen mukaan suurin osa ylioppilastutkinnossa B-finskan kirjoittaneista ei saavuta lukion tavoitetason mukaista osaamista (ymmärtämistaidoissa B1.2 ja tuottamistaidoissa B1.1): 23 % jää sekä ymmärtämis- että tuottamistaidoissa tasolle B1.1 ja 70 % jopa tasolle A2.2. (Mts. 23–26.) Pitkän oppimäärän osalta vastaavaa vertailua ei ole tehty, mutta myös alimmat A-finskan arvosanat jäävät B1-tasolle. Asiantuntijatyössä vähimmäisvaatimustasona pidetään sen sijaan yleisesti B2-tasoa, jonka katsotaan mahdollistavan säännöllinen vuorovaikutus kielen puhujien kanssa ilman, että se aiheuttaa suuria ponnisteluja. Myöskään korkeakouluista valmistuneista läheskään kaikki eivät saavuta tavoitteena olevaa B2-tasoa.

Yhteiskunnallisesti tärkeä kysymys onkin, miten käy niille opiskelijoille, joiden suomen kielen taito ylioppilaskokeessa tai korkeakoulujen toisen kotimaisen kielen kurssilla jää alle tavoitetason. Juuri kielitaidon on todettu rajaavan Suomessa työntekijän toiminnan mahdollisuuksia: osittaisen jäsenyyden työyhteisössä voi saavuttaa englannin kielen varassa, mutta syvempi jäsenyys vaatii myös suomen kielen hallintaa (Suni 2010: 55). Osa oppii kieltä työpaikallaan, sosiaalistuessaan sen

4 Toropaisen (2011) selvityksen mukaan ylioppilaskirjoitusten keskipitkän oppimäärän (B-finskan) kirjoittaa noin 20 % ruotsinkielisistä. Viime vuosina B-finskan kirjoittajia on kuitenkin ollut enemmän: ylioppilastutkintolautakunta (2018) on julkaissut tilastotaulukoita vuosien 2015–2017 arvosanajakauemista, joiden perusteella pystyy laskemaan, että ruotsinkielisen koulusivistyksen saaneista B-finskan kirjoitti vuonna 2015 26 %, vuonna 2016 29 % ja vuonna 2017 25 %.

kielellisiin käytänteisiin. Toisaalta myös työntekijöiden kielikoulutus maksaa yritykselle paljon, ja yritykselle saattaakin olla yksinkertaisinta ottaa kielitaito huomioon jo rekrytointiprosessissa (Barner-Rasmussen & Björkman 2007; ks. myös Borenius 2009: 31). Tällöin koulutetut mutta heikommin suomea puhuvat saattavat jäädä suomalaisten (asiantuntija)työmarkkinoiden ulkopuolelle – ja mahdollisesti muuttaa työn perässä muihin Pohjoismaihin, kuten ahvenanmaalaiset nuoret ovat tehneet (ks. ÅSUB 2008). Sekä opiskelijan että laajemmin suomalaisen yhteiskunnan kannalta on erittäin epätarkoituksenmukaista, jos opiskelija ei saavuta työelämässä tarvittavaa suomen kielen taitoa eikä työllisty Suomessa (ks. Arajärvi 2009: 99–100).

Kyselytutkimuksemme tarkoituksena oli saada sekä kvantitatiivista että kvalitatiivista tietoa kohderyhmämme eli yksityisellä sektorilla työskentelevien kaksikielisten työntekijöiden kielivalinnoista, kielenkäyttötilanteista ja kielitaidon arvioidusta tasosta. On kuitenkin huomattava, että kyselytutkimus ei ole tutkimuksemme päätepiste vaan alku: kyselyn avulla emme vielä saa tietoa todellisista kielenkäyttötilanteista. Niiden tutkimukseen tarvitsemme työntekijöiden haastatteluja, etnografista havainnointia työntekijöiden arjesta sekä edustavan ja tarpeeksi laajan otoksen autenttisia työpaikoilla kirjoitettuja tekstejä. Jatkotutkimuksen tehtävänä onkin saada tilanteesta yksityiskohtaisempi kuva ja tarkentaa sitä; saavuttaa parempi ymmärrys siitä, miten ja millaisissa tilanteissa asiantuntijatehtävissä toimivat kaksikieliset työntekijät käyttävät kotimaisia kieliä työssään sekä viestiessään keskenään ja asiakkaiden kanssa että saavuttaakseen tavoitteitaan ja millaiseksi kielenkäyttäjät itse kokevat kielitaitonsa riittävyyden vaativissa asiantuntijatehtävissä. Tämän tutkimustiedon ja kyselyssämme jo saavutettujen tulosten avulla korkeakoulujen kotimaisien kielten opetusta voidaan kehittää vastaamaan paremmin työelämään siirtyvien tarpeita.

Kirjallisuus

- Ali-Yrkkö, J. 2006. *Ulkoistus ja toimintojen siirrot Suomesta ulkomaille – katsaus 2000-luvun alun tilanteesta*. Keskustelua – Discussion papers No. 1059. Helsinki: Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos. <https://www.etla.fi/julkaisut/dp1059-fi/>.
- Arajärvi, P. 2009. *Maahanmuuttajien työllistyminen ja kannustinloukut*. Sisäasiainministeriön julkaisut 2/2009. Helsinki: Sisäasiainministeriö.
- Barner-Rasmussen, W. 2011. *Affärer eller business? En studie av språkanvändningen i det ekonomiska samarbetet mellan Finland och Sverige*. Magma-studie 5. http://www.magma.fi/images/stories/reports/ms1105_biz.pdf.
- Barner-Rasmussen, W. 2017. När valet står mellan engelska och svenska. Teoksessa M. Tandefelt (toim.) *Språk i skola och samhälle. Svenskan i Finland – i dag och i går*. Vol II:2. Helsinki: Svenska litteratursällskapet i Finland, 183–196.
- Barner-Rasmussen, W. & I. Björkman 2007. Language fluency, socialisation and inter-unit relationships in Chinese and Finnish subsidiaries. *Management and Organization Review*, 3 (1), 105–128. <https://doi.org/10.1111/j.1740-8784.2007.00060.x>.

- Barner-Rasmussen, W. & M. Lönnholm 2017. Svenskan i finländskt näringsliv – till nytta eller till besvär? Teoksessa M. Tandefelt (toim.) *Språk i skola och samhälle. Svenskan i Finland – i dag och i går*. Vol II:2. Helsinki: Svenska litteratursällskapet i Finland, 161–182.
- Borenus, A. 2009. *Ett företag – men hur många språk? En kartläggning av den språkliga vardagen på internationella företag i Finland med fokus på tvåspråkighet*. Pro gradu -tutkielma. Hanken Svenska handelshögskolan.
- EK 2014. *Kielitaito on kilpailuetu. EK:n henkilöstö- ja koulutustiedustelu*. Helsinki: Elinkeinoelämän keskusliitto. <https://ek.fi/wp-content/uploads/Henko-2014.pdf>.
- EK 2017. *Henkilöstön osaamistarpeet digitaloudessa. EK:n yrityskyselyn tulokset 2017*. Helsinki: Elinkeinoelämän keskusliitto. https://ek.fi/wp-content/uploads/Digi_Henko_Diat.pdf.
- Euroopan neuvosto 2003. *Eurooppalainen viitekehys: kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteinen eurooppalainen viitekehys*. Helsinki: WSOY.
- Forsander, A. & M. Raunio 2005. Globalisoituvat työmarkkinat – asiantuntijamaahanmuuttajat Suomessa. Teoksessa P. Pitkänen (toim.) *Kulttuurien välinen työ*. Helsinki: Edita, 26–53.
- Fredriksson, R., W. Barner-Rasmussen & R. Piekkari 2006. The multinational corporation as a multilingual organization: the notion of a common corporate language. *Corporate Communications: An International Journal*, 11 (4), 406–423.
- Granvik, A. & J. Lassus 2011. *Dagens affärskommunikation*. Julkaisematon PowerPoint-sarja kyselytutkimuksen tuloksista 7.10.2011. Centret för språk och affärskommunikation, Hanken Svenska handelshögskolan, Helsingfors.
- Heikkinen, V., P. Hiidenmaa & U. Tiililä 2010. *Teksti työnä, virka kielenä*. Helsinki: Gaudeamus.
- Hellman, S. 2016. Kort finska populärt i studentexamen. *Hufvudstadsbladet* 14.11.2016. <https://www.hbl.fi/artikel/kort-finska-populart-i-studentexamen/> [luettu 8.2.2018].
- Honkanen, S. & R. Nissi 2015. Kielityön uudet muodot – kielentutkijan katse tieto- ja osaamisyhteiskuntaan. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 6 (6). <http://urn.fi/URN:NBN:fi:juu-201512113986>.
- Honko, M. 2017. Kieli- ja kielitaitokäsitykset tutkivan opettajan kenttäpäiväkirjamerkinnoissa. *Puhe ja kieli*, 37 (4), 215–238. <https://journal.fi/pk/article/view/63203/30635>.
- Johansson, M., P. Nuolijärvi & R. Pyykkö 2010. Työelämän kielimaisema asiantuntijatyössä. Teoksessa M. Johansson, P. Nuolijärvi & R. Pyykkö (toim.) *Kieli työssä. Asiantuntijatyön kielelliset käytännöt*. Helsinki: SKS, 26–45.
- Juurakko-Paavola, T. & S. Takala 2013. *Ylioppilastutkinnon kielikokeiden sijoittaminen lukion opetussuunnitelman perusteiden taitotasolle*. Helsinki: Ylioppilastutkintolautakunta. https://www.ylioppilastutkinto.fi/images/sivuston_tiedostot/Raportit_tutkimukset/FI_2013_kielikokeet_taitotasot.pdf.
- Jäppinen, T. 2010. Suomi (S2) korkeakoulutettujen työssä – Millainen kielitaito riittää? Teoksessa M. Garant & M. Kinnunen (toim.) *AFinLA-e: Soveltavan kielitieteen tutkimuksia 2*. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys AFinLA, 4–16. <https://journal.fi/afinla/article/view/3872>.
- Jäppinen, T. 2011. Suomen kielen taidon riittävyys yritysten aikapaineisissa puhetilanteissa esimiesten ja työharjoittelijoiden kuvaamana. *Puhe ja kieli*, 31 (4), 193–214. <https://journal.fi/pk/article/view/4754>.
- Kallionpää, O. 2014. Monilukutaidon opetus on ennen kaikkea uusien kirjoitustaitojen opetusta. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 5 (4). <http://urn.fi/URN:NBN:fi:juu-201410152985>.

- Kallionpää, O. 2017. Uuden kirjoittamisen opetus: osallistavaa luovuutta verkossa. *Scriptum: Creative Writing Research Journal*, 4 (1). Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201701121134>.
- Karjalainen, S. & T. Lehtonen (toim.) 2005. *Että osaa ja uskaltaa kommunikoida – akateemisissa ammateissa tarvittava kielitaito työntekijöiden ja työnantajien kuvaamana*. Helsinki: Helsingin yliopiston kielikeskus. <http://hdl.handle.net/10138/17500>.
- Kokkonen, M. & J. Tanner 2008. Kielitiedosta kielitaitoon. Teoksessa J. Tanner & M. Kokkonen (toim.) *Suomenopetus, kielitaito ja tutkimus*. Kakkoskieli 6. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden laitos, 9–19.
- Lassus, J. 2010. *Betydelser i barnfamiljebroschyren. Systemisk-funktionell analys av den tänkta läsaren och institutionen*. Helsingfors: Helsingfors universitet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-6050-2>.
- Louhiala-Salminen, L. 2007. Bisnesenglannista kehittymässä yritystoiminnan lingua franca. *Helsingin Sanomat* 4.2.2007. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000004458921.html> [luettu 21.5.2018].
- Louhiala-Salminen, L., M. Charles & A. Kankaanranta 2005. English as lingua franca in Nordic corporate mergers: two case companies. *English for Specific Purposes*, 24 (4), 401–421. <https://doi.org/10.1016/j.esp.2005.02.003>.
- Nyström, T. 2015. Intertextualitet mellan det talade och det skrivna i en tvåspråkig möteskontext. Teoksessa M. Forsskähl, M. Kivilehto, J. Koivisto & P. Metsä (toim.) *Svenskan i Finland 15*. Tampere: Tampere University Press, 263–279. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-9937-1>.
- OEF-DELFOI 2035. Osaamisen ennakointifoorumi – DELFOI 2035, luonnos 13.11.2017. http://www.oph.fi/download/188258_osaamisen_ennakointifoorumi_delfoi_2035_luonnos_13_11_2017.pdf [luettu 21.5.2018].
- Utbildningsstyrelsen 2011. *Läromedelsituationen våren 2010 för de finlandssvenska skolorna och gymnasierna*. Rapporter och utredningar 2011:4. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen. https://www.oph.fi/download/135472_Laromedelssituationen_varen_2010_for_de_finlandssvenska_grundskolorna_och_gymnasierna.pdf.
- Pilke, N. & S. Salminen 2013. *Kielelliset käytänteet Pohjanmaan maakunnan yhteistyöryhmän (MYR) kaksikielisissä kokouksissa. Tilannesidonnainen samanaikaisuus ja kielivalinnan vaihtoehtoisuus viestinnän ja vuorovaikutuksen näkökulmasta*. Vaasan yliopiston julkaisuja. Selvityksiä ja raportteja 183. Vaasa: Vaasan yliopisto. https://www.univaasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-431-5.pdf.
- Pyykkö, R. 2017. *Monikielisyys vahvuudeksi. Selvitys Suomen kielivarannon tilasta ja tasosta*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2017: 51. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160374/okm51.pdf>.
- Sajavaara, A. & M. Salo 2007. Työelämän kielitaitotarpeet ja kielikoulutus. Teoksessa S. Pöyhönen & M.-R. Luukka (toim.) *Kohti tulevaisuuden kielikoulutus. Kielikoulutuspoliittisen projektin loppuraportti*. Jyväskylän yliopisto: Soveltavan kielentutkimuksen keskus, 233–249.
- Strömman, S. 1995. *Två språk på arbetsplatsen. Status och förändring*. Acta Wasaensia no 44, Språkvetenskap 7. Vasa: Vasa universitet.
- Suni, M. 2010. Työssä opittua: työntekijän näkökulma ammatilliseen kieli- ja viestintätaitoonsa. Teoksessa M. Garant & M. Kinnunen (toim.) *AFinLA-e: Soveltavan kielitieteen tutkimuksia 2*. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys AFinLA, 45–58. <https://journal.fi/afinla/article/view/3875>.

- Tarnanen, M. & S. Pöyhönen 2011. Maahanmuuttajien suomen kielen taidon riittävyys ja työllistymisen mahdollisuudet. *Puhe ja kieli*, 31 (4), 139–152. <https://journal.fi/pk/article/view/4750>.
- Tiililä, U. 2007. *Tekstit viraston työssä. Tutkimus etuuspäätösten kielestä ja konteksteista*. SKS:n toimituksia 1108. Helsinki: SKS.
- Tiililä, U. 2011. Sanoilla lavastettu virasto. Tietoyhteiskunnan arkea sosiaali- ja hoiva-aloilla. Teoksessa M. Johansson, P. Nuolijärvi & R. Pyykkö (toim.) *Kieli työssä. Asiantuntijatyön kielelliset käytännöt*. Helsinki: SKS, 162–189.
- Tilastokeskus 2017. *Kieli iän ja sukupuolen mukaan maakunnittain 1990–2016*. Tilastokeskuksen PX-Web-tietokannat. http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__vrm__vaerak/statfin_vaerak_pxt_010.px [luettu 21.5.2018].
- Tolvanen, E. 2016. *Myndighetskommunikation på två språk – pensionstexter på svenska och finska i Finland och Sverige i ett systemisk-funktionellt perspektiv*. Åbo: Åbo universitet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-6663-9>.
- Toropainen, O. 2010. *Utvärdering av läroämnet finska i den grundläggande utbildningen. Inlärningsresultaten i finska enligt A-lärokursen och den modersmålsinriktade lärokursen i årskurs 9 våren 2009*. Uppföljningsrapporter 2010:1. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen. https://www.oph.fi/download/129700_Utvärdering_av_laroamnet_finska_i_den_grundlaggande_utbildningen.pdf.
- Vaara, E., J. Tienari, R. Piekkari & R. Sääntti 2005. Language and the circuits of power in merging multinational corporation. *Journal of Management Studies*, 42 (3), 595–623. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6486.2005.00510.x>
- Vaara, E., J. Tienari, R. Piekkari & R. Sääntti 2010. Kieli ja valta fuusioituvassa monikansallisessa yrityksessä. Teoksessa M. Johansson, P. Nuolijärvi & R. Pyykkö (toim.) *Kieli työssä. Asiantuntijatyön kielelliset käytännöt*. Helsinki: SKS, 86–104.
- Vaattovaara, J. 2016. Kieltenopettajien kielinäkemykset ja opetukselliset lähestymistavat kansainvälistymishaasteiden edessä. *Yliopistopedagogiikka*, 2016 (1). <https://yliopistopedagogiikka.files.wordpress.com/2016/04/vaattovaara1.pdf>.
- Vaattovaara, J. 2017. Akateemisten asiantuntijoiden kertomaa: viestintä, kielitaito ja kielitietoisuus asiantuntijatyössä. Teoksessa S. Latomaa, E. Luukka & N. Lilja (toim.) *Kielitietoisuus eriarvoistuvassa yhteiskunnassa – Language awareness in an increasingly unequal society*. AFinLAN vuosikirja 2017. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys AFinLA, 298–319. <https://journal.fi/afinlavk/article/view/60727>.
- Vik, G.-V. 2016. *Fullmäktigeförsamlingar i ljuset av språklig växelverkan. Tvåspråkighet i tre fullmäktigeförsamlingar*. Publikationer från Vasa universitet. Rapport 207. Vasa: Vasa universitet. https://www.univaasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-677-7.pdf.
- Virkkula, T. 2008. Työntekijöiden kokemuksia englannista yritysmaailman yhteisenä kielenä. Teoksessa S. Leppänen, T. Nikula & L. Kääntä (toim.) *Kolmas kotimainen. Lähikuvia englannin käytöstä Suomessa*. Tietolipas 224. Helsinki: SKS, 382–420.
- Voogt, J. & N. P. Roblin 2010. *21st century skills. Discussion paper*. University of Twente. http://opite.pbworks.com/w/file/attach/61995295/White%20Paper%2021stCS_Final_ENG_def2.pdf.
- Ylioppilastutkintolautakunta 2018. *Arvosanajakaumat 2015–2017*. https://www.ylioppilastutkinto.fi/images/sivuston_tiedostot/stat/FS2017A2015T4002.pdf [luettu 21.5.2018].
- ÅSUB 2008. *Det finska språkets ställning inom det åländska arbetslivet*. Rapport 2008:1. Mariehamn: Ålands statistik- och utredningsbyrå. <https://www.asub.ax/sites/www.asub.ax/files/reports/rapport2008.1.pdf> [luettu 21.5.2018].